

B. Hellebrandt Magdolna

AZ IGRICI KERÁMIADEPOT

1976 márciusában dr. Kovács Lajos értesítette a miskolci Herman Ottó Múzeumot, hogy a Hejőmenti Állami Gazdaság igríci telepén építkezésen régészeti leletek kerültek elő. A helyszínen, a Zombori tanyánál láthattuk (1. kép), hogy a tehenészetben istállókat építenek, dózerolják a dombot (Herman Ottó Múzeum Adattára 1271–1976; HELLEBRANDT 1977, 80–81, 4–5. kép). Késő bronzkori településnyomokat figyeltünk meg, cserepeket gyűjtöttünk abból a gödörből, amelyből már edényeket és két bronz tűt elvitték. Levezetés után a tárgyak bekerültek a múzeumba.

Május 28-án Lelkes László főmérnök értesített bennünket, hogy ismét találtak cserepeket és csontvázat. A leletmentéskor kibontottunk egy teljes és egy fél csontvázat, ez utóbbi medencétől lefelé volt meg. Mélységük 80 cm. Az 1. sír alkarcsontjai a mellkasra voltak visszahajlítva, a 2. sír bal kézfejsontjait a bal medencén találtuk. Mindkét sír tájolása Ny–K. A 2. sír az elsőtől 120 cm-re délre volt, s a dózerolt területen még két bolygatott csontvázat láttunk, szinte sorban. Mindegyik váz melléklet nélküli, s feltehetőleg az Árpád-korból származnak.

A föld gyalulásakor igen nagy mennyiségű edény került elő egy 120 x 120 cm-es területről. Kovács Gyula és Venczel József elbeszélése szerint 60 cm mélységben volt az edények teteje. Három nagy „tál” volt legalul, s ezekbe volt borítva a többi, megítélésük szerint legalább harminc darab. A gép összetörte az edényeket, de a cserepeket összeszedték. (Az anyag restaurálását Zelináné Abonyi Judit végezte, a rajzokat Józsáné Homola Krisztina készítette, munkájukat ezúton is köszönöm.)

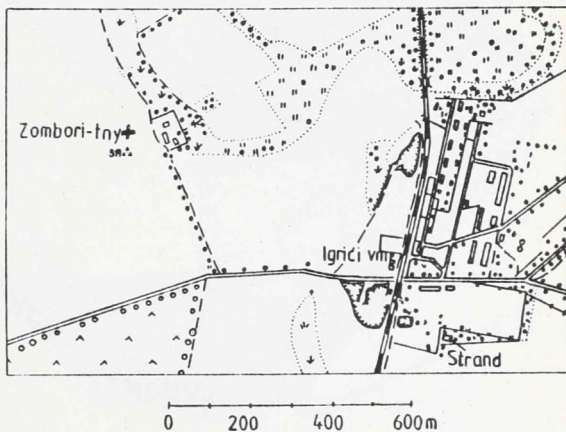
1976 júniusában ismét kimentünk a helyszínre, ahol a bejelentés szerint kemencéket találtak. A helyszínen megfigyelhettük, hogy számuk a százat is meghaladja, több sorban helyezkedtek el ezek a gödrök. Átmérőjük 120 x 150 cm. A gödrök alja körbe égett volt, hamut is megfigyeltek, kevés cserép és állatsont volt némelyikben, de ezek nem voltak égettek. Az igríci leleteket a miskolci Herman Ottó Múzeum őrzi, a 77.74.1–86. ltsz.-on.

A kerámiadepot a következő tárgyakat tartalmazza:

Urna (2. kép 3). Világosbarna színű, pereme hiányzik. Hasa nagy, turbántekercs díszű, alatta négy lapos bütyök van,

vállán is van bütyök, de itt már kiegészített, nem lehet tudni, hány volt. F. átm.: 14,6 cm, Sz. átm.: 38 cm, M.: 30,7 cm. Súly: 750 dkg jelenleg.

Bögre (7. kép 4). Barnásszürke. Széles szájnylású, füle a peremből indul ki és a perem fölé magasodik. Ez szalagfűl, mely széles és kannelurás. A füllel szembeni rész magasabb. F. átm.: 5,5 cm, Sz. átm.: 18 cm, legn. M.: 9,2 cm. Súly: 55 dkg.

1. kép Igríci-Zombori tanya. + lelőhely
Abb. 1. Igríci-Zombori tanya. + Fundort

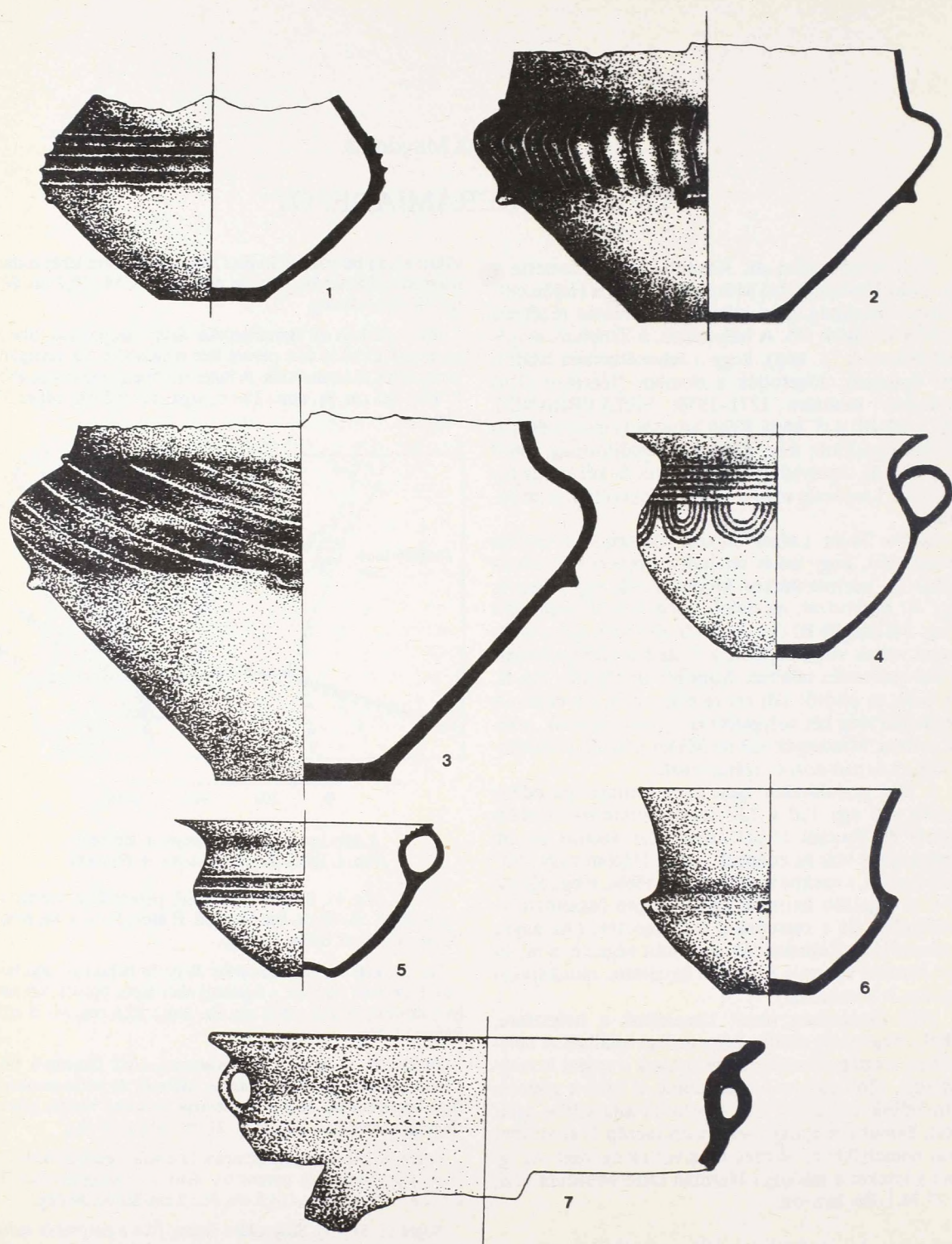
Tál (3. kép 4). Behúzott peremű, peremrész turbantekercs díszű, alja lapos. Barna színű. F. átm.: 5,5 cm, Sz. átm.: 20 cm, M.: 6 cm. Súly: 50 dkg.

Tál (3. kép 5). Barnásszürke. Pereme behúzott, alja homorú. Pereme síkzott, s a perem alatt lapos bütyök, két helyen átfúrva. F. átm.: 5–6 cm, Sz. átm.: 22,4 cm, M.: 5 cm. Súly: 51 dkg.

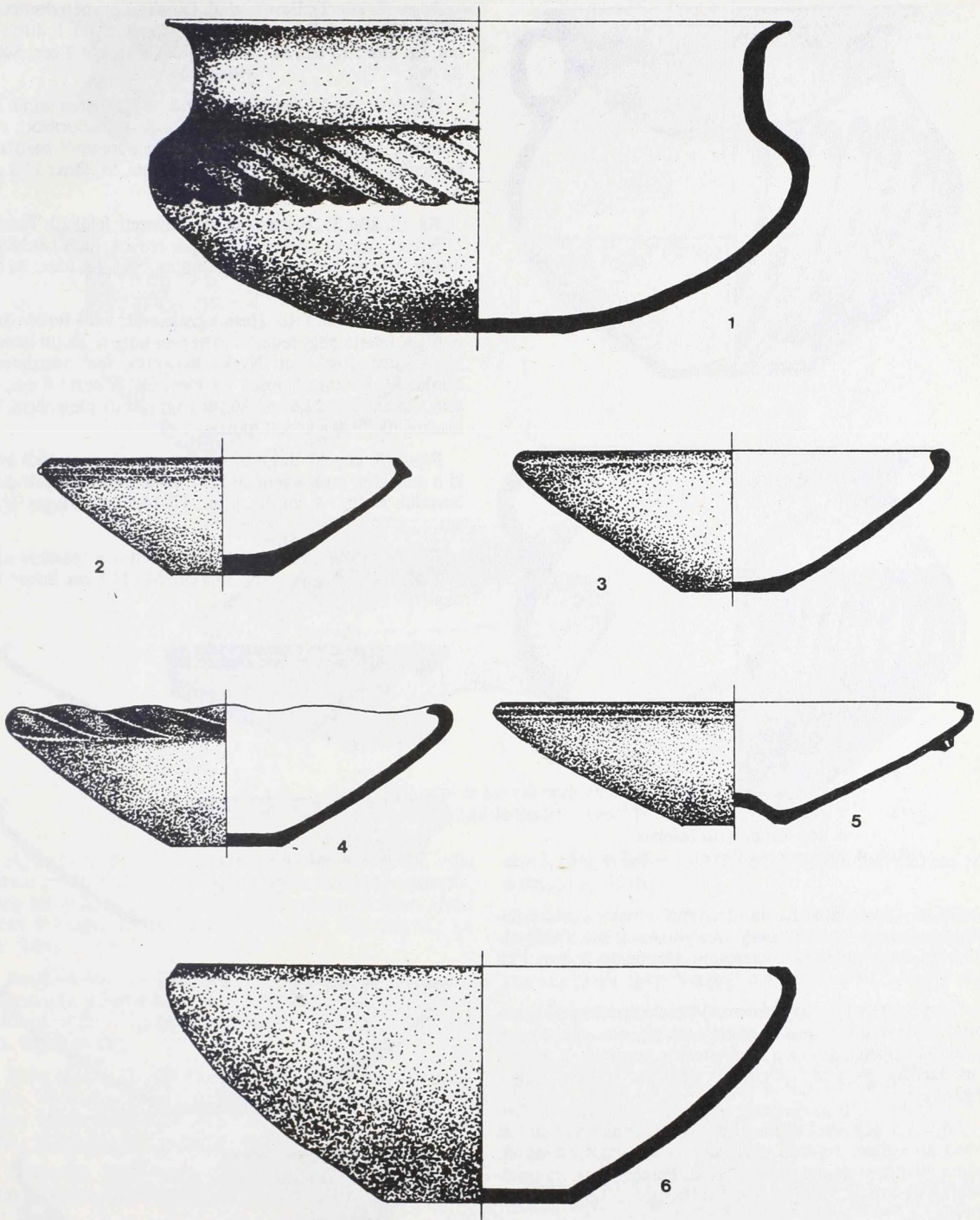
Táltörödé (5. kép 1). Világosbarna, kívül fényezett. Behúzott peremű tál része, pereme síkzott, és szakaszonként függőleges bordák között kannelurás. A szélső bordák plasztikusak, nagyobbak. Perem h.: 21 cm. Súly: 29 dkg.

Bögre (8. kép 4). Szürkésbarna. Edényfala enyhén domborodó, kifelé tartó. A peremrész alatt kis szalagfüle van. F. átm.: 8,5 cm, Sz. átm.: 14,5 cm, M.: 8 cm. Súly: 34 dkg.

Bögre (7. kép 5). Szájnyílása ovális, füle a peremből indul ki, de hiányzik a felső része, bordázott volt. Az edény a füllel szemben magasabb, alja homorú, belül domborodik. Belső oldalfala fényezett. F. átm.: 4 cm, Sz. átm.: 13,6–15,5 cm, M.: 5,5–6 cm. Súly: 32 dkg.

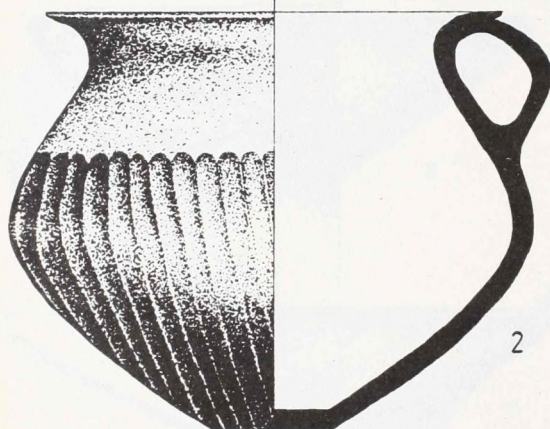
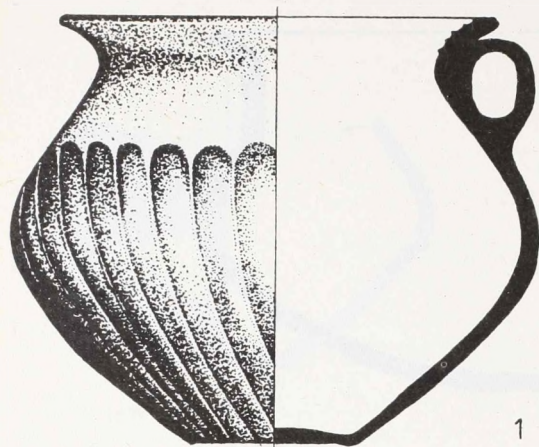

2. kép Urnák, korsók és poharak a depotból
 Abb. 2. Urnen, Krüggchen und Becher aus dem Depot H = 1-3; 7=1:5; 4 = 1:2; 5-6 = 1:3

3. kép Tálak

Abb. 3. Schüsseln H = 1 = 1:2; 2-6 = 1:3

4. kép Kannelurás fazekak
Abb. 4. Kannelierte Töpfe H = 1-2 = 1:2

Tál (6. kép 4). Sötétbarna. Behúzott pereme alatt kis félkör átmetszetű füle van, mely vízszintesen átfűrt. Belül különböző irányban simítások nyomai látszanak. F. átm.: 5,5 cm, Sz. átm.: 19 cm, M.: 7 cm. Súlyja: 46 dkg.

Urna (2. kép 1). Világosbarna. Vállán vízszintesen kannelurázott, felette és alatta bütykök, ezek egymás alatt vannak tulajdonképpen. Átlósan a felső bütykök hegyesek. F. átm.: 9 cm, jelenlegi Sz. átm.: 22 cm, jelenlegi M.: 18,5 cm. Súlyja: 180 dkg.

Bögre (2. kép 4). Szürke. Hasa széles, nyakából indul ki rövid szalagfüle. Nyakán párhuzamos vonalakkal díszített, alatta félköríves díszítésekkel ellátott. Pereme hirtelen kiszélesedik. F. átm.: 2,5 cm, Sz. átm.: 10,4 cm, M.: 7,5 cm. Súlyja: 14 dkg.

Bögre (8. kép 4). Fentről lefelé szűkül. Perem alatt kis kannelurázott szalagfüle van. Sötét, szürkésbarna. F. átm.: 7 cm, Sz. átm.: 14 cm, M.: 7 cm. Súlyja: 28 dkg.

Tál (3. kép 2). Fekete színű. Behúzott pereme síkzott, ezen egymással szemben egy-egy kis bütyök helyezkedik el. F. átm.: 5 cm, Sz. átm.: 17 cm, M.: 6 cm. Súlyja: 34 dkg.

Bögre (8. kép 2). Barna színű. Oldalfala enyhén domborodik, és kifelé tart. Pereme alatt kis szalagfüle van. F. átm.: 7,5 cm, Sz. átm.: 15 cm, M.: 10 cm. Fül szélessége 2 cm. Súlyja: 32 dkg.

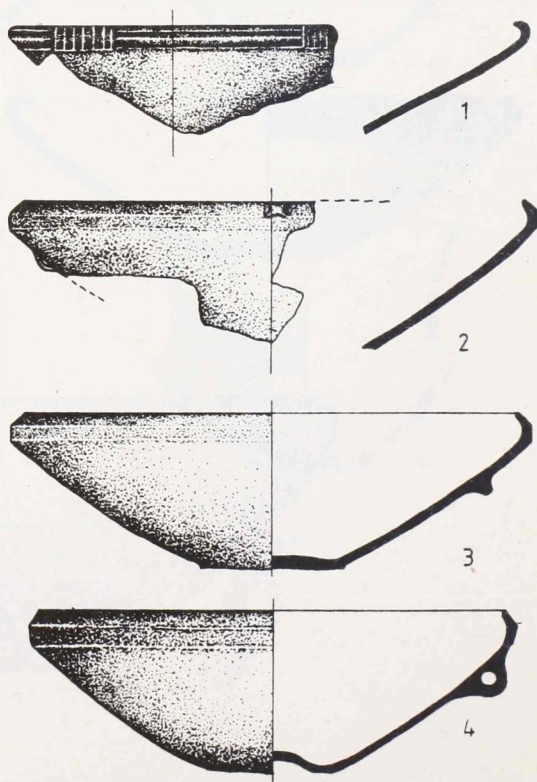
Bögre (2. kép 5). Simított felületű, világosbarna színű. Pereme szélesen kihajlik, s ezen és a hasán kannelurázott. Alja homorú, belül is domborodik. Füle a peremnél kezdődik, szalagfül, s ez is kannelurás. F. átm.: 3 cm, Sz. átm.: 13,5 cm, M.: 7 cm. Súlyja: 18 dkg.

Tál (5. kép 3). Barnásszürke, fényezett felületű. Pereme behúzott, síkzott, perem alatt lapos bütyök, mely két helyen átfűrt. Alja enyhén homorú. F. átm.: 8,5 cm, Sz. átm.: 31 cm, M.: 9 cm. Súlyja: 145 dkg.

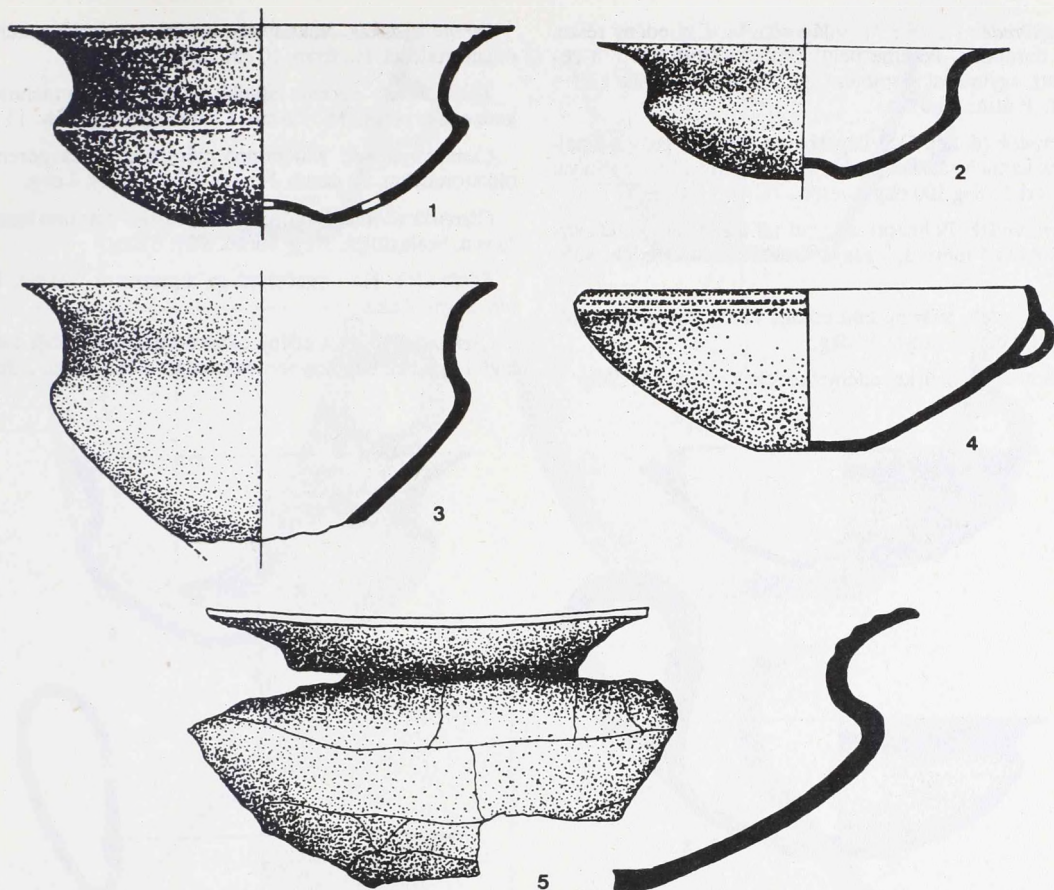
Urna. Szürkésfekete. Hasa kiszélesedik, válla ferdén kannelurás, felette négy felfelé álló hegyes bütyök, alatta lentebb lapos bütyökfogó van. Nyaka hengeres, fent vízszintesen bordázott. Pereme laposan kiszélesedik. F. átm.: 8 cm, Sz. átm.: 25 cm, M.: 22,6 cm. Súlyját nem tudtuk megmérni. Valószínű 70–79 dkg között mozog.

Bögre (7. kép 6). Szája ovális átmetszetű, peremből indul ki a szalagfül, mely kannelurázott. Alja homorú, belül domborodik. F. átm.: 4 cm, Sz. átm.: 17–14,5 cm, átlagos M.: 8 cm.

Tál (3. kép 6). Fényezett felületű, behúzott pereme síkzott. F. átm.: 9 cm, Sz. átm.: 30,5 cm, M.: 11,8 cm. Súlyja: 100 dkg.

5. kép Behúzott peremű tálak
Abb. 5. Schüsseln mit eingezogenem Rand
H = 1-3 = 1:3; 4 = 1:2

6. kép Behúzott és kihajló peremű tálak

Abb. 6. Schüsseln mit eingezogenem und ausladendem Rand H = 1-3 = 1:2; 4-5 = 1:3

Bögre (7. kép 1). Oldalfala domborúan szélesedik, vállá élesen profilált. Pereme kihajlik, s innen indul ki a szalagfűl, mely hiányzik. Alja belül plasztikusan csúcsos. Felülete kívül-belül fényezett. F. átm.: 1,8 cm, Sz. átm.: 10,5 cm, M.: 3,4 cm. Súlya: 11 dkg.

Fazék (3. kép 1). Tulajdonképpen mély tál. Hasa ferdén kannelurás, pereme kifelé tart. Restaurált, fekete, fényezett felületű. F. átm.: 5,5 cm körülbelül, Sz. átm.: 20 cm, M.: 10 cm. Súlya: 60 dkg.

Tálka (6. kép 1). Alja homorú, és kerek átfúrások vannak rajta. Vállán egymással szemben egy-egy bütyök látható. Pereme kiszélesedik, belül kannelurás. F. átm.: 3,5 cm, Sz. átm.: 14 cm, M.: 4,5 cm. Súlya: 14 dkg.

Táltöredék. Belül fekete, fényezett, kívül matt barna. Pereme síkzott, ezen egy bütyök van. Perem H.: 19 cm. Súlya: 10 dkg.

Fazék (4. kép 2). Világosbarna. Hasa függőlegesen kannelurás. Pereme kihajlik, ez belül szintén kannelurás, valamint a peremből kiinduló füle is. F. átm.: 4 cm, Sz. átm.: 15,5 cm, M.: 15 cm. Súlya: 70 dkg.

Tál (5. kép 4). Simított, szürkésbarna. Behúzott pereme alatt az oldalán egy bütyök, mely vízszintesen átfűrt. Alja ho-

morú, belül domborodik. F. átm.: 5 cm, Sz. átm.: 20 cm, M.: 6 cm. Súlya: 45 dkg.

Fazék (4. kép 1). Pereme kifelé hajlik, belül síkzott. Hasa függőlegesen kannelurázott. Pereme alatt egy kis szalagfűl volt, ennek egy része kiegészítés. F. átm.: 5,5 cm, Sz. átm.: 15 cm, M.: 15 cm. Súlya: 79 dkg.

Táltöredék. Behúzott pereme síkzott. Simított, belül fényezett. Sz. átm.: 9,5 cm. Súlya: 16 dkg.

Táltöredék (5. kép 2). Behúzott peremű tál töredéke. Síkzott a perem kívül, ezen egy bütyök van. Perem alatt kerek átmetszetű fül van, mely vízszintesen átfűrt. Simított, belül fényezett. Perem H.: 30 cm. Valószínű Sz. átm.: 15 cm. Súlya: 35 dkg.

Pohár, illetve bögre (2. kép 6). Széles szájnnyílású, vállá felé szűkül, vállán egymással szemben három hegyes bütyök, a negyedik hiányzik. Alja belül domborodik. Belül simított. F. átm.: 4,5 cm, Sz. átm.: 14 cm, M.: 11 cm. Súlya: 26 dkg.

Bögre (7. kép 3). Alja homorú, belül domborodik, vállá élesen profilált, füle a peremből indul ki, a perem fölé magasodik, háromszög átmetszetű. Felülete fényezett. A füllel szembeni rész magasabb. F. átm.: 2,2 cm, Sz. átm.: 11,5 cm, M.: 3,5 cm, a legmagasabb résznél. Súlya: 15 dkg.

Edénytöredék (2. kép 7). Világosbarna. Egy edény része, három darabban. Pereme belül kannelurázott. Kívül a perem alatt, egymással szemben két szalagfűl van. Vállá élesen profilált. P. átm.: 41,5 cm.

Táلتөredék (6. kép 5). Világosbarna. Pereme erősen kihajlik, belül kannelurás. Perem H.: 18,7 cm, M.: 11,6 cm. Súlya: 40 dkg, eredetileg 100 dkg lehetett.

Peremtөredék. Behúzott peremű tál töredékei. Sötétszürke. Különbözö méretű, vastagabb falú 11 db töredék. Súlya: 29 dkg.

Peremtөredék. Vékony falú edény, különböző méretű töredékei. Öt darab. Súlya: 33 dkg.

Oldaltөredék. Szürke edénytöredékek, 4 darab. Súlya: 6 dkg.

Peremtөredékek. Vékony falú edény két darab perem- és oldaltөredékei. H.: 6 cm, 10 cm. Súlya: 7 dkg.

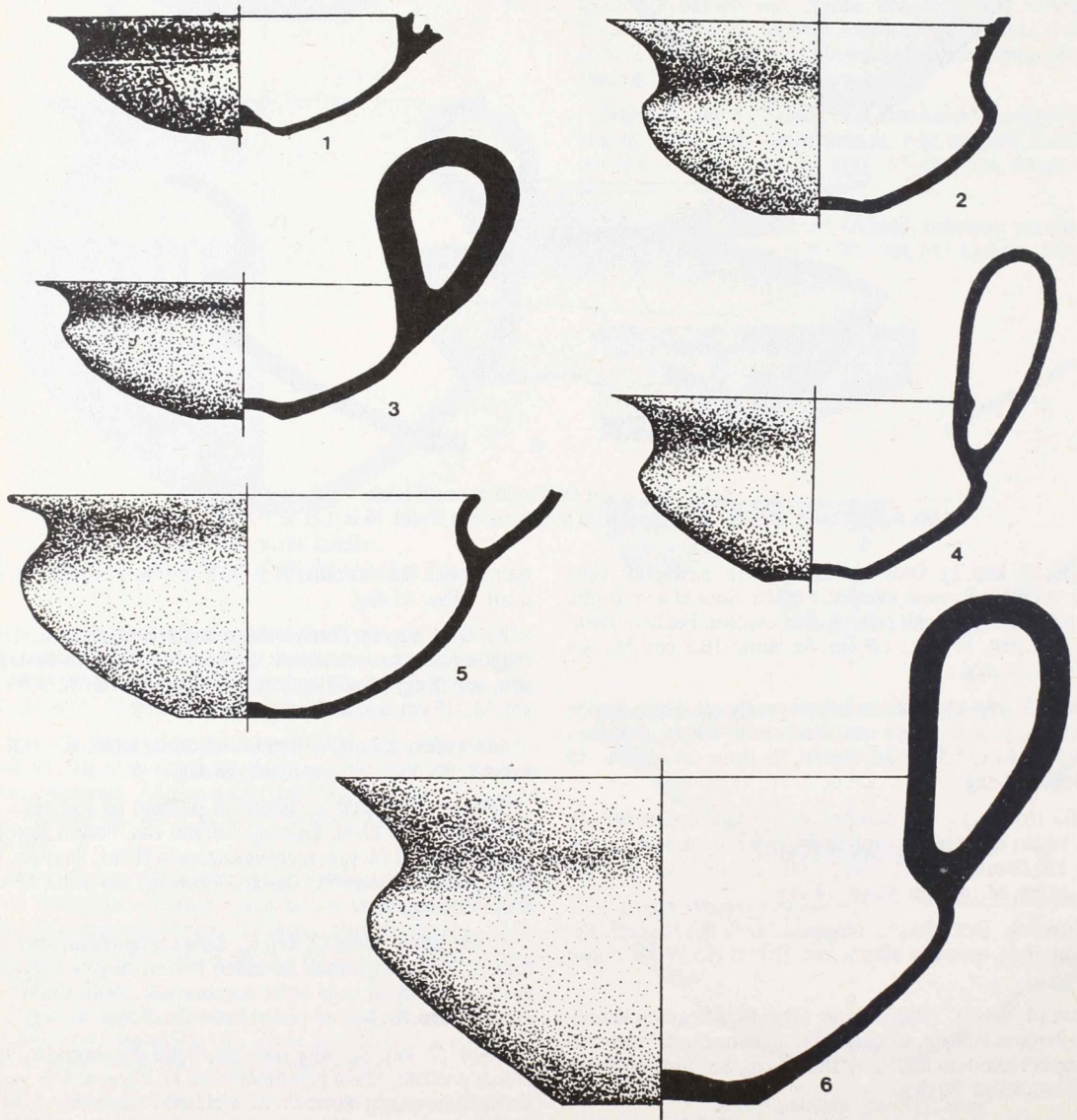
Táلتөredékek. Pereme kihajlik, vállán ferde kannelura. Fekete edény részei. M.: 9,6 cm. 4 darab töredék. Súlya: 15 dkg.

Cseréптөredékek. Különbözö méretű edények perem- és oldaltөredékei. Öt darab. H.: 1,5–3,5 cm. Súlya: 4 dkg.

Cseréптөredékek. Fültөredékek. Három darabon kannelura van. Szalagfülek. Négy darab. Súlya: 6 dkg.

Fültөredék. Háromszögletű az átmetszete. Fekete. H.: 3 cm. Súlya: 2 dkg.

Cseréптөredék. Kis edény oldaltөredékei, melyből kis szalagfűl indul ki. Legnagyobb szélessége: 4 cm. Súlya: 2 dkg.

7. kép Füles korsók

Abb. 7. Henkelkrügchen H = 1–3; 5–6 = 1:2; 2; 4 = 1:3

8. kép 1–2; 4–5: a kerámiadepot edényei; 3: a gödör anyaga
 Abb. 8. 1–2; 4–5: Gefäße des Keramikdepots, 3: das Material der Grube H = 1; 3–4 = 1:2; 2; 5 = 1:3

Bögre (7. kép 2). Szürkésbarna. Pereme a nyakkal együtt, a válltól kifelé tart. Pereme belül kannelurás. Hasa hirtelen szűkül, fenéke kissé homorú, belül domború. Füle letörött, kannelurás díszítésű. F. átm.: 4,9 cm, Sz. átm.: 17,8 cm, M.: 8 cm. Súlya: 36 dkg.

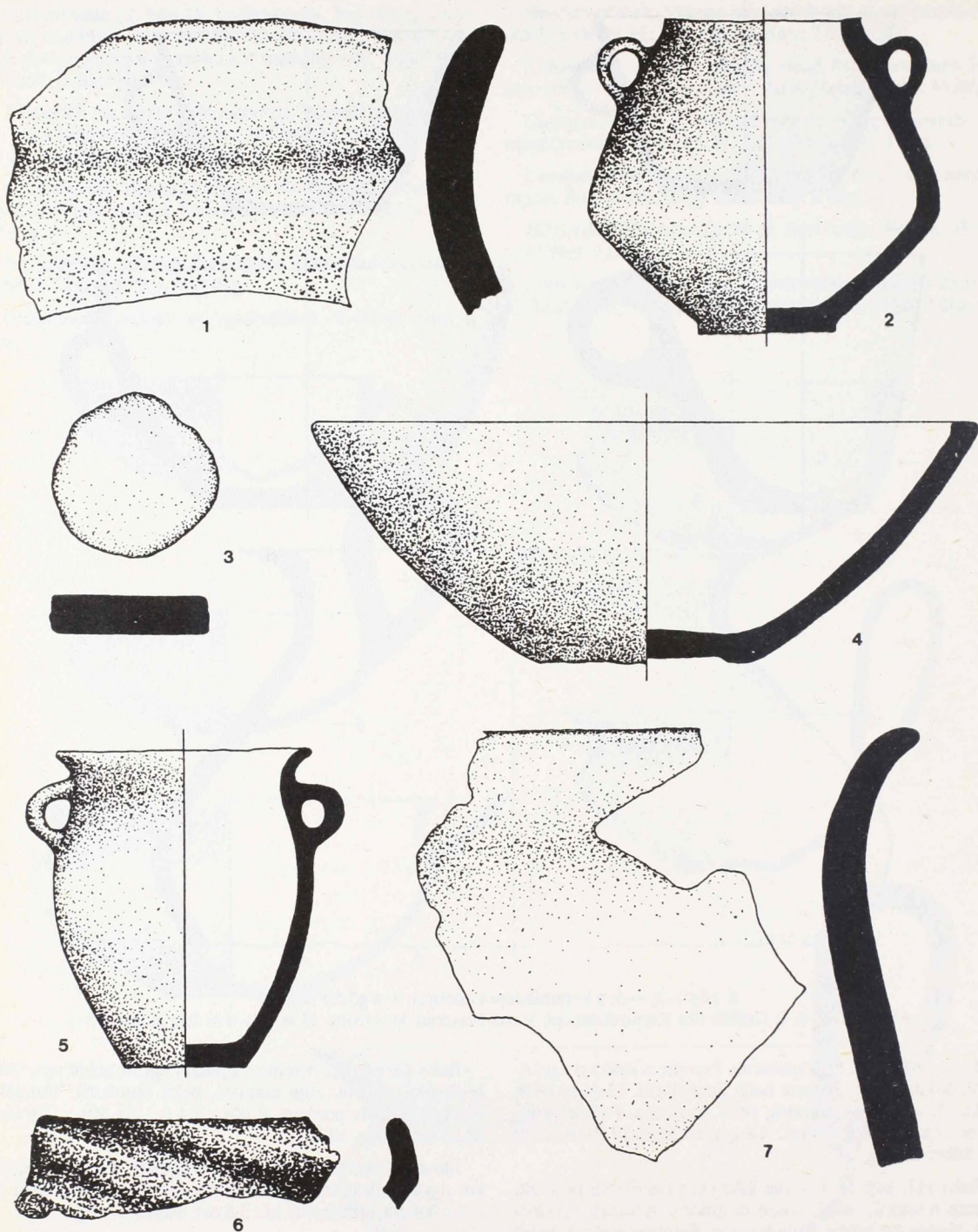
Tálka (11. kép 1). Pereme kihajlik, válla élesen profilált. Feneke homorú, belül erősen domború. A vállán bebökdött díszítés fut körbe. Füle letörött. Felülete matt. A belső felén öt kívülről befelé nyomott, belül plasztikus pötty hatású díszítés van, ezek benyomása kívül látható, mert az edénnyel sérült. Egy részükön még megmaradt az edény felületére utólag rádolgozott fényezett agyagfelület, mely ma már csak nyomokban látható. Belül négy csúcsba futó besimított fvelő díszítése van, közepén, az alján kör alakú besimítás látszik. F. átm.: 3 cm, Sz. átm.: 14,5 cm, M.: 4,2 cm. Súlya: 15 dkg.

Tálka (6. kép 2). Pereme a nyakkal együtt kifelé tart. Vállja élesen profilált. Alja homorú, belül domború. Töredék. Anyaga, felülete porózus. F. átm.: 2,4 cm, Sz. átm.: 11,6 cm, M.: 3 cm. Súlya: 10 dkg.

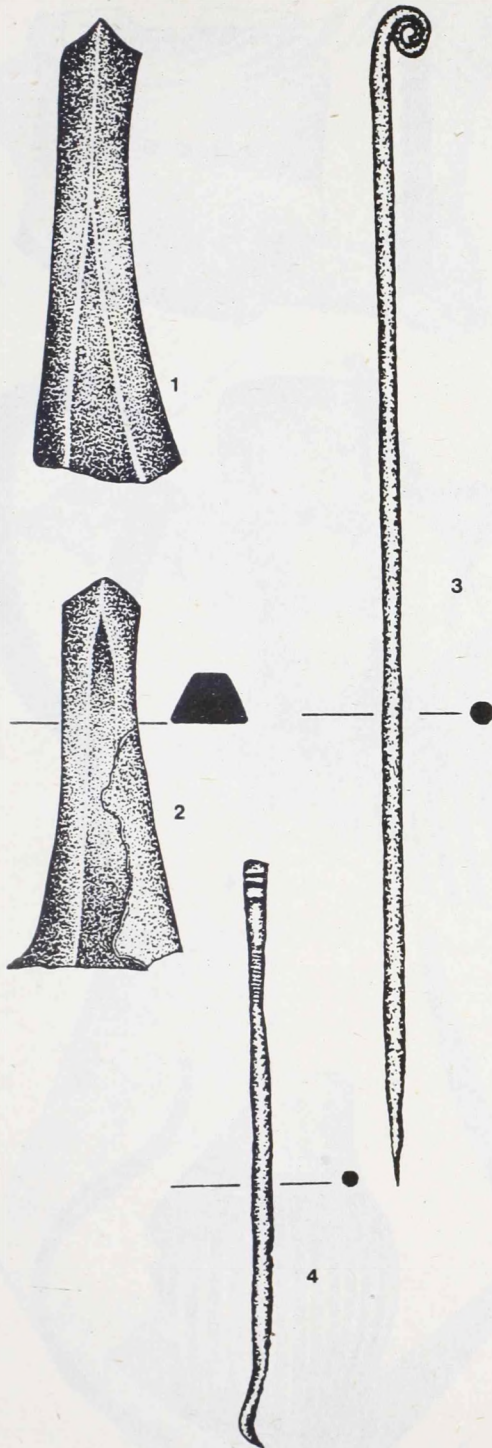
Tálka töredéke. Fekete, fényezett felületű. Pereme a nyakkal együtt kifelé tart. Vállja élesen profilált. Körülbelüli F. átm.: 3,3 cm, körülbelüli M.: 5,8 cm. Súlya: 10 dkg.

Táltöredék (6. kép 3). Világosbarna, porózus felületű. Pereme a nyakkal együtt kifelé tart. Sz. átm.: 13,7 cm. Súlya: 10 dkg.

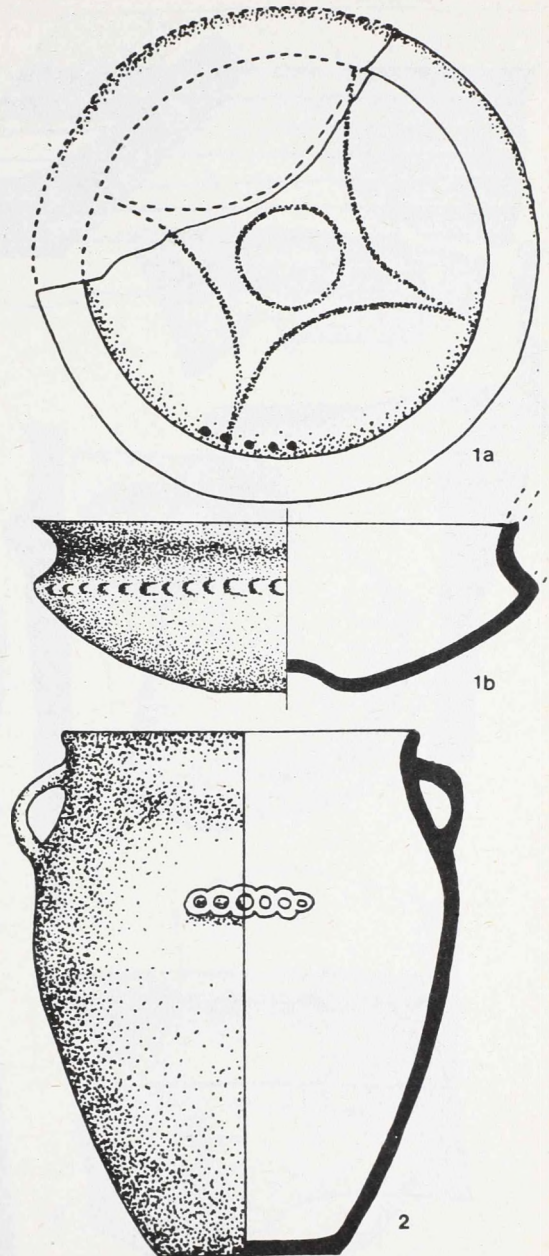
Tál (3. kép 3). Fekete színű, behúzott peremű tál, hiányos. F. átm.: 5,5 cm, Sz. átm.: 21,2 cm, M.: 7 cm. Súlya: 35 dkg, de 68 dkg lehetett.

9. kép A gödör anyagából
 Abb. 9. Material der Grube H = 1=1:2; 2; 5 = 1:4; 4 = 1:3; 3; 6-7 = 1:1

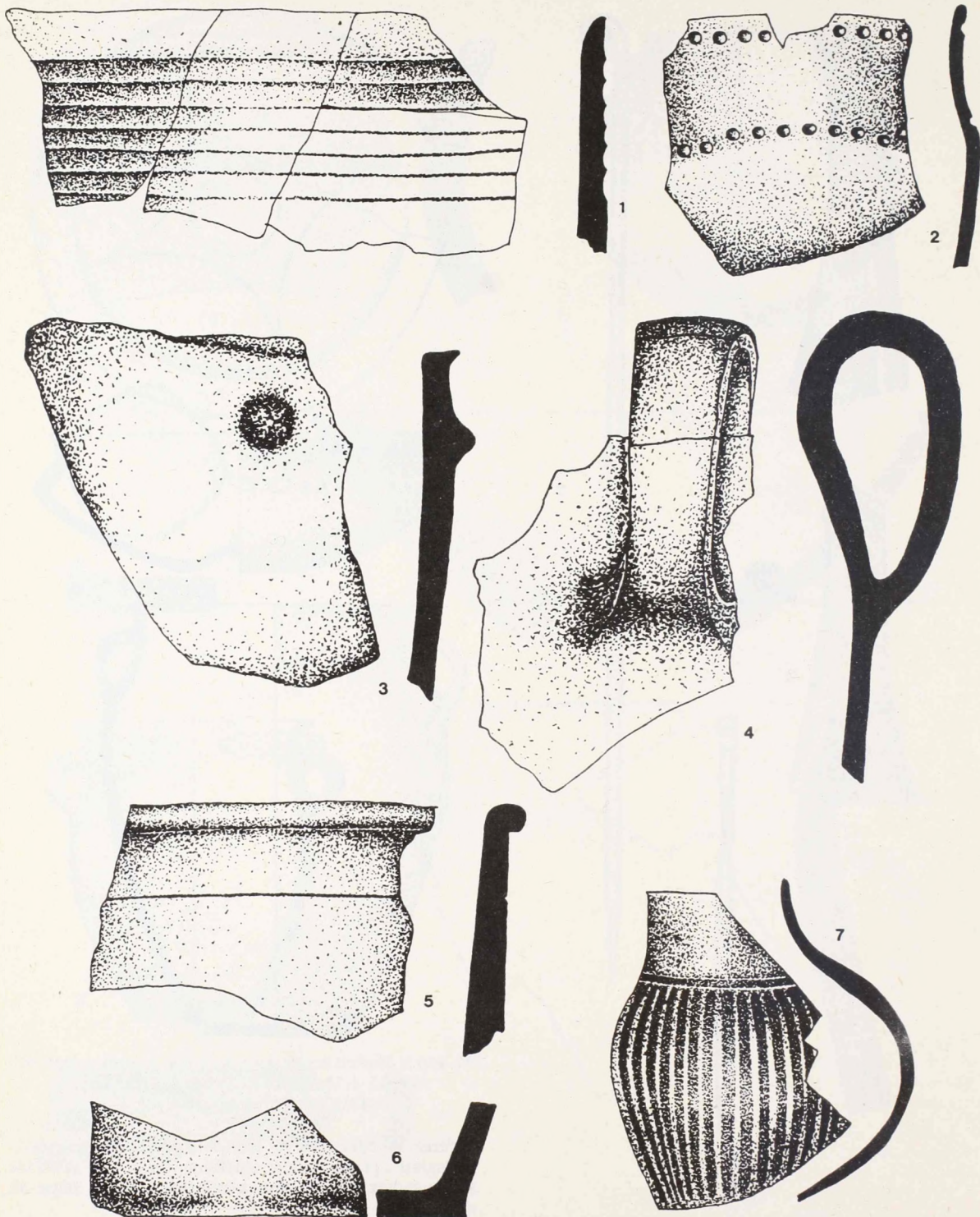
10. kép Fültörédekek és tűk a gödörből
Abb. 10. Henkelfragmente und Nadeln aus der Grube
H = 1-4 = 1:1

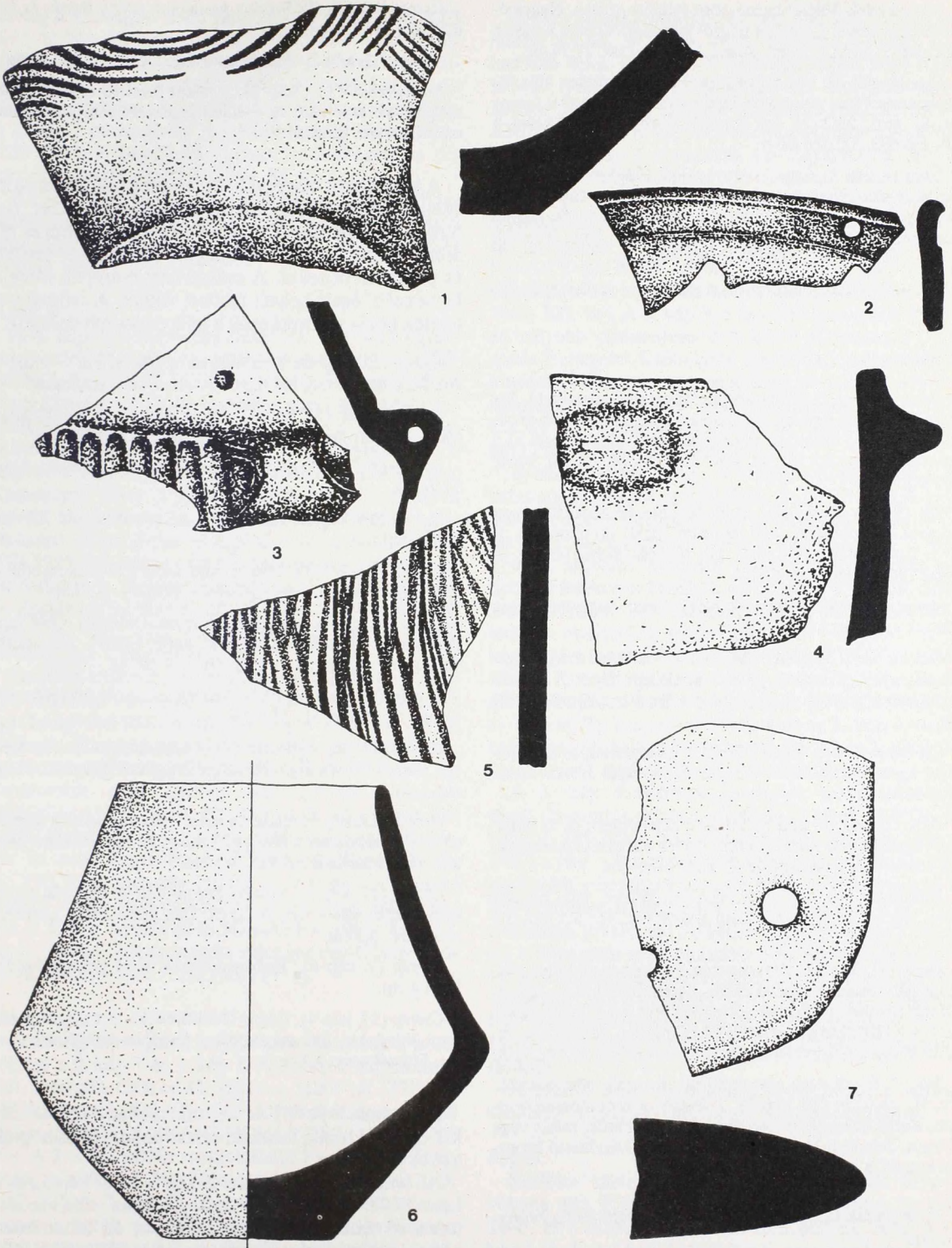
11. kép 1: díszített korsóska a depotból; 2: fazék a depotból
Abb. 11. 1: Verzierter Krüggchen aus dem Depot,
2: Topf aus der Grube H = 1 = 1:2; 2 = 1:3

Fazék. Barnásszürke. Az edényfal a perem felé szélesedik. Szalagfüle a perem alatt, az oldalfalon van, de csak az indítások maradtak meg. Sz. átm. körülbelül: 13,2 cm. Súlya: 38 dkg.

Bögre. Világosbarna, törésfelülete szürke. Pereme a nyakkal együtt kifelé tart. Válla, hasa gömbölyű, majd hirtelen lefelé szűkül. Szalagfüle a perem alatt kezdődik és a vállig tart. Sz. átm. körülbelül 20,5 cm. Súlya: 40 dkg.

12. kép 1; 3-4: késő bronzkori; 2: rézkori; 5-7: császár kori szórványok
 Abb. 12. 1; 3-4: spätbronzezeitliche, 2: kupferzeitliche, 5-7: kaiserzeitliche Streufunde H = 1 = 1:1; 2-7 = 1:2

13. kép 1–2; 5–7: császár kori; 3–4: késő bronzkori szórványok
 Abb. 13. 1–2; 5–7: kaiserzeitliche, 3–4: spätbronzezeitliche Streufunde H = 1–2; 5–7 = 1:1; 3–4 = 1:2

Urnatöredék. Világosbarna, törésfelülete szürke. Nagyméretű edény része. Oldalfala lentől felfelé körülbelül a hasáig van meg. F. átm.: 17,8 cm. Súly: 225 dkg. Ltsz. 77.74.49.

Urnatöredék (8. kép 5). Szürke. Pereme szélesen kihajlik, kannelurás. Hasa gömbölyű, lefelé szűkül, onnan már hiányzik. Sz. átm.: 25,2 cm, has átm.: 34,8 cm. Súly: 308 dkg, a hiányzó rész 200 dkg lehet.

Urna (2. kép 2). Szürkésbarna színű. Felső része hiányzik. Rövid nyaka cilindrikus. Széles hasa hirtelen szűkül. Hasa alatt eredetileg 4 bütyökfogó volt. Hasa kannelurás, fenéke homorú. Restaurált, kiegészített. Jelenlegi sz. átm.: 34,6 cm, F. átm.: 11,4 cm, M.: 22,6 cm. Súly: 470 dkg.

Patinték. Alaktalan töredék, a raktárlelet mellett volt. H.: 3,5 cm.

A gödör anyaga

Fazék (9. kép 2). Világosbarna, fényezett, vastagfalú. Kis talpa van, innen egyenes fallal szélesedik, vállá erősen profilált. Egymással szemben egy-egy szalagfűl helyezkedik el a nyakon. F. átm.: 8,5 cm, Sz. átm.: 13,5 cm, M.: 21 cm. Súly: 200 dkg.

Tál (9. kép 4). Szürke színű, felülete simított. Behúzott peremű tál töredéke. Alja homorú, belül domborodik. F. átm.: 9 cm, Sz. átm.: 31,5 cm, M.: 10,5 cm. Súly: 90 dkg, az egész 200 dkg lehetett.

Agyag korongok (9. kép 3). Négy darab, nagyjából kerek alakjuk van. Átm.: 2,5–3,4 cm.

Fazék (9. kép 5). Világosbarna. Aljától felfelé enyhén szélesedik, nyakánál szűkül, pereme kifelé tart. Nyakán két szalagfűl helyezkedik el. F. átm.: 7,5 cm, Sz. átm.: 17 cm, M.: 21 cm.

Cseréptöredék (9. kép 1). Pereme lekerekített, és az oldalfallal együtt kifelé hajlik. Világosbarna, belül szürke színű. H.: 13 cm.

Peremtöredék (9. kép 7). Pereme lekerekített, és az oldalfallal együtt kifelé tart. A perem felé az edényfal elkeskenyedik kissé. Durva, vastag falú töredék. H.: 9 cm.

Füлтөredék (10. kép 1–2). Simított, szürke, felül háromszög, lejjebb trapéz átmetszetű töredékek. H.: 5,5 cm, 5,8 cm.

Fazék (11. kép 2). Világosbarna. Pereme kissé kifelé tart, szájnnyílása ovális, tojásdad alakú. Perem alatt két kis szalagfűl van egymással szemben, erre merőlegesen a hason széles, de lapos bütyökfogó helyezkedik el, melyen beböködött díszítés látható. F. átm.: 8 cm, Sz. átm.: 19–16 cm, M.: 22,5 cm.

Tűk 1. Egyik vége visszapödrött, a másik elhegyesedik. Ép. H.: 16,5 cm (10. kép 3). 2. Belső vége egyenesen levágott, alatta vízszintesen díszítésnyomok láthatók, másik vége hiányos. Jelenlegi H.: 8,2 cm (10. kép 4). Mindkettő bronzból készült, s a gödör anyagához tartozik.

A csontvázak közelében voltak a következő *szórványleletek*:

Edénytöredék (12. kép 6). Hasa gömbölyű, kannelurázott. Nyaka sima, pereme lekerekített. Szürke, fényezett felületű töredék. H.: 10,5 cm. Császár kori.

Cserép (12. kép 7). Szürke, vastagabb edény fenék- és fal-töredéke H.: 8,6 cm.

Cserép (13. kép 5). Seprűdszes oldaltöredék. H.: 5,4 cm.

Edénytöredék (12. kép 2). Simított felületű oldaltöredék, melynek pereme alatt és a vállon pontszerű mélyítések vannak. H.: 8 cm. Rézkori.

A lelőhelyről összegyűjtöttünk még késő bronzkori edénytöredékeket, így árkolt díszű oldalrészeket, behúzott peremű tálak töredékeit, edények perem és oldalrészeit, császárkori korongolt cserepeket, fenékö és paticstöredékeket. A császárkori cserepek főleg a kemencék, égett helyek mellett voltak. A szórványos leletek közül a következők a jellegzetesebb darabok.

Edény (13. kép 6). Kettőskúpos szürke színű. F. átm.: 3 cm, Sz. átm.: 4,8 cm, M.: 8,2 cm. Császárkori, korongolt.

Edénytöredék (13. kép 1). Edény aljának és oldalfalának töredéke, korongolt, seprűdszes. Császárkori. H.: 5 cm.

Cserép (12. kép 5). Terra sigillata másolat. H.: 9 cm. Ltsz. 77.74.73.

Cserép (13. kép 2). Edény peremének része. H.: 5,5 cm. Császárkori.

Cserép (13. kép 7). Lekerekített széle felé keskenyedik a fala. Egy átfúrás látszik, a másiknál eltört. H.: 6,5 cm.

Bögge (8. kép 3). Világosbarna színű. Oldalfala kifelé tart. Pereméből durva kis fül indul ki, kerek ívelésű. Restaurált, kiegészített. F. átm.: 4,2 cm, Sz. átm.: 9 cm, M.: 7,9 cm.

Cserép (12. kép 3). Oldaltöredék. Simított felületén egy kerek bütyök van. H.: 15,5 cm.

Cserép (13. kép 4). Perem- és oldaltöredék. A perem alatt egy vaskos bütyökfogó látható. Vastag falú töredék. H.: 6 cm.

Cserép (13. kép 3). Oldaltöredék. Vállá kannelurás díszítésű, és egy vízszintesen átfúrt kis szalagfűle van. Felülete simított, világosbarna színű. H.: 10,5 cm.

Cserép (12. kép 1). Szürke. Perem felé az edényfal elkeskenyedik, és kifelé tart. A perem alatt vízszintesen kannelurázott. H.: 8,2 cm.

Cserép (9. kép 6). Turbántekercses díszű peremtöredék. H.: 4,4 cm.

Cserép (12. kép 4). Edény oldaltöredéke, a szalagfűl a peremből indul ki, fölé magasodik, s a vállhoz csatlakozik vízsz. Fülszélesség: 3,4 cm.

A kerámiadepot 51 darabot tartalmaz a töredékekkel együtt. Urnák, fazekak, tálak, pohár, füles bögrék a főbb formák.

Az *urnákhoz* tartoznak a 2. kép 1–3., 8. kép 5., és a Ltsz. 77.74.49. töredék. A 2. kép 1. urna vállá vízszintesen síkozott, felső része hiányzik, de feltehetően olyan lehetett, mint a mátraszőlősi (KEMENCZEI 1975, 6. kép 4), mely ott urnamezős típust képvisel. A 2. kép 2–3. urnatöredékek formára az urnamezős kultúra edényeire hasonlítanak (PATEK 1968, III. 1. 2),

esetleg a nyírlugosi urna változataira (KEMENCZEI 1975, 6. kép 8), mely utóbbi a gávai kultúrába tartozik (KEMENCZEI 1975, 68). Hasonló urnák, bár díszítetlenek, a sármellékiek (PATEK 1968, L.1.2). Az első sármellékiehez hasonlít a 8. kép 5 urnatöredék is. A 2. kép 2 párhuzamát megtaláljuk még Lápus (KACSÓ 1975, 9. kép 5) anyagában is. Sághegyen is került elő hasonló (PATEK 1968, XI. 4).

A Ltsz. 77.74.16. kis urna nincs meg, de hasonló lehetett, mint a 2. kép 3 urna. Analógiájuk ismert például Krakow-Nowa Huta lelőhelyről (BAZIELICH 1986, 1. kép).

Fazekak

A 4. kép 1–2 fémedény hatásúak. Formára egyeznek a geleji 153. sír úgynevezett vizeskorsójával (KEMENCZEI 1975, 5. kép 1, *ibid.*, 1989, 10. kép 5). Ez a típus Kemenczei Tibor szerint a korai és a késői urnamezős korszak jellegzetes edényei a Kárpát-medencében (KEMENCZEI 1975, 60). Megtalálható a csorvai temetőben is (TROGMAYER 1963, 108). Kemenczei Tibor a geleji temető leletei alapján a csorvai temető korát a Reinecke B D periódus vége – Hallstatt A periódus közepére datálta (KEMENCZEI 1975, 62), tehát ez a korhatározás érvényes a mi fazekainkra is. Egészen hasonló került elő Nowa Huta-Zestawice lelőhelyen (BAZIELICH 1984, 331, 14. kép; *ibid.*, 1982, 103. 11 (d. típus). A Ltsz. 77.74.47. tartozik még a fazekakhoz.

Formára ezekhez a fazekakhoz sorolhatjuk a 2. kép 4, 5 bögrét. A 2. kép 4-hez díszítésben is hasonlít egy Lengyeltótiából származó bögre (PATEK 1968, XCI. 6). Hasonló, de rátett díszítés figyelhető meg egy hetényi (Chotín) bögrén (DUŠEK 1957, III. 5). Emlékeztet még Csorva 30. sírjának edényére (TROGMAYER 1963, XI. 11). A 2. kép 5-höz hasonló Nyíregyháza-Ér alatti szőlő lelőhelyű bögre, bár ez nem omphalosos (KEMENCZEI 1984, 69, CXXXI.2) urnamezős hatású a díszítése. A csorvai temető 72. sírjának edénykéje is analógia, vállán ennek is árkok vannak (TROGMAYER 1963, XV. 17). Analógia még hiányos volta ellenére egy Očkov lelőhelyű kerámia (PAULÍK 1962, IV. 1).

Tálak

Két mély, szinte fazék hatású tálat ismerünk a leletből, így a 2. kép 7 és 3. kép 1. A 2. kép 7 nagyméretű volt. Hasonló Csorva 41. sírjában talált tál (TROGMAYER 1963, XII. 10), és Szlovákiából is ismerünk ilyent (BENKOVSKÁ-PIVOVÁROVÁ 1972, XI. 20.). A 3. kép 1 edény megtalálható Paulík típusablázatán, a „Vál I.” 30, Čakan talált ilyent (PAULÍK 1963, 321. és 7. kép 2). Hasonló, bár füles Alsószentivánon is került elő (PETRES 1959, I. 13). Csorván találtak ilyen formájút, de függőleges árkolású, és füles (TROGMAYER 1963, XI. 1). Formára és díszítésre is hasonló a somlyói edény (PATEK 1968, LXXII), de azon fül van.

Erősen kihajló mélyebb tál még a 6. kép 1–3, 5, valamint a Ltsz. 77.74.36, 44. töredékek. A 6. kép 1–2 hasonló típus. A 6. kép 1 tál érdekessége, hogy alján három lyuk látható, átmérőjük 0,7 cm. Budínský-Krička közölt egy edényt Tibaváról (BUDINSKÝ-KRIČKA 1976, 8. kép 1a), melyen szintén szándékos lyukasztás van, s ugyancsak ezt figyelhetjük meg a Velykyj Bereznyj temetőből származó urnán (BUDINSKÝ-KRIČKA 1976, 13. kép 1), a szerző megállapítása szerint az urnák aljának szándékos lyukasztása jellegzetes a lausitzi kultúra anyagában (BUDINSKÝ-KRIČKA 1976, 147). Hasonló forma Csorván a 39. sírban is került elő (TROGMAYER 1963, XII. 1a). A 6. kép 3, 5 hasonló forma, sekélyebb és mélyebb változatban. A 6. kép 5 párhuzamát Debrecen-Bellegelő lelőhelyről ismerjük, mely a Gáva kultúrába tartozik. A típus előzménye a dunántúli urnamezős kultúrában van (KEMENCZEI 1984, CXXV. 4; 67). Hasonló Csorva 41. sírjában is került elő (TROGMAYER 1963, XII. 10).

Behúzott peremű tálak. A 3. kép 2–6, az 5. kép 1–4, valamint a 6. kép 4 és a 77.74.22.26.32.77.74. lelt. számú töredékek tartoznak ide. A behúzott peremű tálak nagy része síkozott, így a 3. kép 2–3, 5–6, 5. kép 1–4. A síkozott díszítésű tálak a Kárpát-medence nyugati felében a későhalomsíros és a korai urnamezős kultúrában jelentek meg, s később a Dunától keletre is elterjedtek (KEMENCZEI 1984, 67). A 3. kép 2 párhuzamát Taktabájról (KEMENCZEI 1984, CLXI. 7) hozhatjuk. Az 5. kép 4 analógiáját a neszmeélyi táltípusok között megtaláljuk (PATEK 1961, 71 és 18. kép 7), hasonló a 6. kép 4 és az 5. kép 3, de az utóbbinál fül helyett bütyök van, s a 3. kép 5, ahol átfürt bütykök segítették a tál használatát.

A 3. kép 4 behúzott peremű turbántekercses díszű. Hasonlót Alsószentivánon találtak (PETRES 1959, I. 17), bár a mi darabunk nem lágy ívű. Petres Éva szerint a ferde árkolás alkalmazása nálunk leggyakoribb a behúzott peremű tálak szélén, amelyek a HB periódusban kedveltek. A díszítésforma a HC periódusban tovább él (PETRES 1959, 304). Ez a díszítés a dunántúli késő halomsíros és urnamezős kultúrában elterjedt, és Kelet-Kárpátmedencében később is megtaláljuk (KEMENCZEI 1984, 67). Ismerjük Nyíregyháza-Bujtos és Taktabáj lelőhelyekről (KEMENCZEI 1984, CXXX. 19, és CLIX. 9) a Gáva kultúrából.

A 5. kép 1 tál síkozásának érdekessége a szakazonként ismétlődő függőleges kannelura díszítés.

Bögrék

Kétfélet különíthetünk el, az egyik igen finom, vékony falú, ilyenek a 7. kép 1–6, valamint a 11. kép 1a–b, és a durva kivitelű kis fülű bögrék, mint a 8. kép 1–2, 4. A finom kidolgozású, magásra húzott fülű bögrék analógiáját a legtöbb hasonló korú leletben megtaláljuk, így például a 7. kép 4, 6 párhuzama Očkovról ismert (PAULÍK 1962, IV. 10. 12). A 7. kép 3

párhuzama Partizánske lelőhelyről származik, bár annak szalagfüle van (POBURSKÝ 1958, II. 8). A 7. kép 1–6 típusú bögrék párhuzamai megtalálhatók a magyaralmási leletben (PETRES 1959, I. 3. 5–8). Petres Éva részletesen foglalkozott a típus kialakulásával. A füles csészék használata a H A–B-ben általános, az időt konkrétan tenni nehéz. Magyaralmást a H A időszakra keltezte.

A 11. kép 1a–b. vállán benyomott pontdísz sor vonul. Hasonlóan végig bebökődött egy bögre, mely a keszthelyi múzeum gyűjteményében van (PATEK 1968, LX. 9), egy edény Bébről (PATEK 1960, LX. 7), mely a perem alatt díszített, valamint Borsosgyőr–Pityerdombról (PATEK 1970, V.) ismerünk hasonlókat. Bebökődött díszítés tőlünk északabbra is használatos ebben az időben (BAZIELICH 1982a, 23. kép b, c, e, *ibid.*, 1982b. 11. kép). Edényünk belsejében besímitott négy íves, csúcsba futó vonal díszítés látható, alján is kör besímitás van (11. kép 1a). A besímitott kerámiadíszítéssel Kemenczei Tibor foglalkozott. Ez megtalálható a szlovákiai Lausitzi kultúrában, a Piliányi kultúrában és később a Kyjatice és a Gáva kultúrák anyagában (KEMENCZEI 1984, 70). Besímitott díszítés Patek Erzsébet típusábrázolásán is van (PATEK 1968, VIII. 26). Több helyről ismert, így például Lábatlanról, és Komárom megyéből (PATEK 1968, CIV.1.8.). Előkerült például Čakan (TOČIK–PAULÍK 1960, 9. kép) is. Az igrici tálhoz hasonló ívelő besímitott vonaldísz látható Partizánske lelőhely edényén (PORUBSKÝ 1958, II. 10).

A gödör anyagából a 8. kép 3 típusa azonos a 8. kép 1, 2, 4 bögrékével. A 9. kép 2 azonos HOMÉ 1977, 5. képével (HELLEBRANDT 1977, 82). Változata Patek Erzsébet típusábrázolásán megtalálható (PATEK 1968, VIII. 3), hasonló a dunaföldvári fazék (KŐSZEGI 1960, LXXXVI.2.4). A 9. kép 5 párhuzama a zólyomi (Zvolen) temető 77. sírjából ismert (BATORA 1979, 10. kép 15, s hasonló még a 9. kép 14). A 77. sírt a szerző a lausitzi kultúra Zvolen csoportjának régi és középső átmenetére datálta (BATORA 1979, 85). Hasonló Patek Erzsébet típusábrázolásán is szerepel (PATEK 1968, VIII. 1), s ilyen a páncini IV. bronzlelet edénye is (HELLEBRANDT 1989, 2. kép). A 9. kép 4 egyszerű tálforma fül nélkül, hasonló a Sághegyen kerültek elő (PATEK 1968, XIII. 17). A 9. kép 3 agyag korongokhoz hasonló Prügyn és Körömben is volt (KEMENCZEI 1984, CLI.5.6.14, CLVII.11., CXL.b). A neolitikumtól a császárkorig megfigyelhető telepanyagban (HELLEBRANDT 1991. I.t.10, II.t.3 előkészületben). Háromszög átmetszetű fültörödékek a 10. kép 1–2 megtalálhatók anyagunkban a perem fölé magasodó fülű bögréknél, így a 7. kép 3, és a Ltsz. 77.74.39. töredéken a depotban. A 9. kép 6 turbántekercses díszítésű behúzott peremű tál peremtörödéke, ilyen taláunk a depotban épen, lásd 3. kép 4.

A két tál (10. kép 3–4) a gödörben volt. Ilyen pödrött fejű tál és a kiszélesedő fejű tál is megtalálható a

szlovákiai lausitzi kultúrában (PORUBSKÝ 1958, V. 1., II. 9). Pödrött végű tál ismert a Sághegyről (PATEK 1968, XXVIII. 37–38), Keszthely–Apátdombról (PATEK 1968, LIII). Kiszélesedő fejű tál a geleji anyagban is van (KEMENCZEI 1989, 9. ábra 19), tipikus lelete az urneazós kultúrának.

A szórvány kerámiaanyag a 12–13. képen látható. A 12. kép 1 árkkolt nyakú díszítés urnáknál a Gáva kultúra leletei között gyakori, Prügynről ismerjük analógiájukat (KEMENCZEI 1984, CLV.12., CLII.14.) és Taktabájról (KEMENCZEI 1984, CLIX.15). A 12. kép 2.7 és 13. kép 2.3 szórvány cserepeket a csontvázak közelében találtuk, de ezek különböző korúak, a 12. kép 2 például rézkori. A 12. kép 5–7 és a 13. kép 1–2, 5–7 alatti cserepeket a császár korból származnak. A 12. kép 5 edénytörödékek terra sigillata másolat.

Végezetül megállapíthatjuk, hogy a terület lakott volt a réz korban, a késő bronzkor idején és a császárkorban. Azt, hogy a száznál több kemence milyen célt szolgált, s milyen korból származik a helyszíni szemle során már nem lehetett megállapítani. A leletanyag nagy részét alkotó kerámiadepot az urneazós kultúrába tartozó nép hagyatéka és a Ha A periódusból származik. A közelben még egy ilyen település leleteit ismerjük Mezőcsát–Hörccsögősről (PATEK 1981, 327–332).

A kerámiadepot eredeti súlya 45–60 kg lehetett, s jelentős értéket képviselhetett. A különböző régészeti korszakokból számos olyan tárgy ismeretes, amelyet egykor nyilvánvalóan amiatt ástak el, mert különleges értékkel, jelentőséggel bírt elrejtője számára. Erre példát már a paleolitikumból lehet említeni. Így Szobon három, csigákból álló ékszeregyüttest tártak fel, amelyeket az ásató következtetése szerint kis zsákokban rejtettek el (GÁBORI 1969, 8–10). Az újkő korban már gyakoribbá vált, hogy kultikus vagy más okokból tárgyakat helyeztek a földbe. Többek között ilyen leletek kerültek elő Szolnok–Szanda–Fenyősziget–Dersi gát lelőhelyen, ahol a Körös kultúra telepén áldozati gödörben sok összeállítható edény töredékeit ásták ki (KALICZ–RACZKY 1980–1981, 15–16). Kőeszközökből álló leletet találtak Boldogkőváralján a bükki kultúra telepén (VÉRTES 1965, 129–136), míg Bakonyszűcsön idrolra, kővéssőre, vörös festékrögge bukkantak (REGENYE 1984, 5–6). A későneolitikumból ugyancsak ismertek kőtárgyakat tartalmazó leletegyüttesek (pl.: Csabdi-Télizöldes: ANTONI 1984, 10–11 Kálló-Bikázó dűlő: PATAY 1960, 15; Szerencs–Taktaföldvár: HELLEBRANDT 1979, 12–13).

A felsorolt, kiragadott példák bizonyítják, hogy annak, a bronzkorban általánossá váló szokásnak, hogy értékes tárgyakat rejtessenek el, megvoltak a korábbi hagyományai. Ezt a szokást a különböző kutatók eltérően értelmezték, kultikus, áldozati, kereskedelmi, történeti okokat egyaránt felsorolva a bronz-, arany-, vagy kerámiatárgyak földbe helyezésére (összefoglalóan legutóbb: MOZSOLICS 1987, 93–98; WAN-

ZEK 1989, 76–77). Az igrici lelethez hasonló középső, késő bronzkori Közép- és Délkelet-európai kerámiadepot-leleteket C. Eibner és A. Vulpe értékelte, megállapítva, hogy ezeket vagy rituális céllal ásták el, vagy fazekasműhelyekhez kapcsolódó, elraktározott termékek voltak (EIBNER 1969, 36–42; STRATAN-VULPE 1977, 46). Ilyen leletek a magyarországi bronzkor emlékanyagában is előfordulnak. Így Rétközberencs-Paradombon Kalicz Nándor tárt fel egy gödörből 20 nagy edény töredékeit az ottományi kultúra időszakából (KALICZ 1970, 23–31). Ugyanebből a korból származik a Nagykálló-Telekoldalon talált kis bögre, amelyben 11 db kovapenge volt (MOZSOLICS 1967, 162–163). Több edénylelet a középső bronzkor időszakából a vatyai kultúra területéről ismert (Dunaújváros–Koszider: MOZSOLICS 1957, 131–133, Budapest–Rákospalota: SCHREIBER 1967, 48–52; Mende–Leányvár: KOVÁCS 1973, 30; Mogyoród: KOVÁCS 1978, 217–222). Előkerültek ilyen leletek a késő bronzkor időszakából is. A korai urnamezős periódusra keltezhető a Dunántúlon, Magyaralmáson talált kilenc csésze (PETRES 1959, 299–301; KÓSZEGI 1988, 5.t. C) és a Kajárpéc-Pokolfadombon földmunkáknál talált 55–60 darab kis méretű edény (FIGLER 1985, 15.: *ibid.* 1986, 15–16). A Dunától keletre a gávai kultúra leletanyaga tartalmazza a legtöbb kerámia depotleletet. Debrecen-Haláppusztán két, csészéből álló lelet került elő (KEMENCZEI 1984, 154). Battonya határában 1980-ban bukkantak földmunkáknál 18 edényre (KÁLLAY 1986, 159–165). Gyomaendrőd-Gyoma 133. lelőhelyen egy gödörben hét, nagy, urna alakú edény töredékeit tárták fel (GENITO 1988, 119).

Nagy tárolóedényeket és kisebb fazekakat tartalmazott a Tiszacsegén előkerült leletegyüttes (NEPPER-MÁTHÉ 1985, 60).

Az értékes tárgyak földbe ásására a korai vaskor eleje utánról egyre ritkábban van példa. Az i. e. 6. századból a nagytarcsai állatalakos bronz csörgőket, vaszablákat, bronz kolompokat említhetjük meg, amelyek földbe helyezése kultikus szertartás része lehetett (BAKAY 1971). Más rendeltetésűek voltak, raktárleletet alkottak a Nižna Myšľa/Alsómislyén talált vas eszközök (MIROŠŠAYOVÁ 1980, 390). A kelta korból a pénzként használt veretek sorolhatók a külön, értéként elrejtett tárgyak sorába (PINK 1937).

Az előzőekben említett leletek, teljességre nem törekvő felsorolását áttekintve, megállapítható, hogy többfajta cél állhatott a különböző tárgyak szándékos elásása mögött. Lehetnek közöttük olyanok is, amelyeket háborús események miatt rejtettek el, másokat áldozatra szánhattak, de jelentős arányt képviselhetnek azok is, amelyek kézművesek, kereskedők készletét alkothatták. Kerámiaegyütteseket nagyobb számban a középső bronzkortól kezdve tettek el gödrökbe. Ez a szokás ekkortól egész Közép-Európában elterjedt. Okára a kutatás egyértelmű magyarázatot nem tudott adni. Az igrici kerámiadepotot feltehetőleg egy fazekasműhely felhalmozott termékei alkotják. Bár a lelőhelyen megfigyelt nagyszámú kemence-maradvány korát nem lehetett már megállapítani, elképzelhető, hogy egyesek a késő bronzkori telephez tartoztak. Feltehető így, hogy ott fazekasműhely is működött, amelynek elszállításra szánt termékeit külön őrizték.

IRODALOM

- ANTONI 1984
 BAKAY 1971
 BAZIELICH 1982a
 BAZIELICH 1982b
 BAZIELICH 1984
 BAZIELICH 1986
 BÁTORA 1979
 BENKOVSKÁ–PIVOVAROVÁ 1972
- J. ANTONI, *Csabdi-Télizöldes*. RégFüz 37/1984/10–11.
 K. BAKAY, *Scythian Rattles in Carpathian Basin and their Eastern Connections*. Budapest 1971.
 M. BAZIELICH, *Materiały Kultury Łużyckiej i kultury Gáva ze stanowiska 22 w Zesławicach – Dhubni (Kraków–Nowa Huta)*. WiA 1982, 71–89.
 M. BAZIELICH, *Materiały kultury Gáva ze stanowiska 21 Zesławice–Dlubnia (Kraków–Nowa Huta)*. WiA 1982, 91–106.
 M. BAZIELICH, *Elementy kultury Gáva w rejonie Krakowa–Nowej Huty*. APolski 29 (1989) 317–349.
 M. BAZIELICH, *Die in Kraków gefundenen Elemente der Gáva-Kultur als Beitrag zu Forschungen über Kontakte Kleinpolens mit der Ostslowakei*. In: *Urzeitliche und frühhistorische Besiedlung der Ostslowakei in Bezug zu den Nachbargebieten*. 145–150. Nitra 1986.
 J. BÁTORA, *Ziarové pohrebiská luzickej kultury v oblasti Zvolena*. SlovArch 27 (1979) 57–86.
 Z. BENKOVSKÁ–PIVOVAROVÁ, *Die Anfänge der Lausitzer Kultur in der Slowakei im Lichte der Grabfunde aus Martin*. SlovArch 20 (1972) 253–312.

- BUDINSKÝ-KRIČKA 1976 V. BUDINSKÝ-KRIČKA, *Predkuštanovické žiarové pohrebisko vo Vojnatine. – Ein Vorkušanovicer Brandgräberfeld in Vojnatina*. SlovArch 27 (1976) 119–149.
- DUŠEK 1957 M. DUŠEK, *Halštatská kultúra chotínskej skupiny na Slovensku*. SlovArch 5 (1957) 73–173.
- EIBNER 1969 C. EIBNER, *Ein mittelbronzezeitlicher Gefäßverwahr Fund von Schrattenberg*, p.B. Mistelbach, NÖ. ArchA 49 (1969) 19–52.
- FIGLER 1985, 1986 A. FIGLER, *Kajárpéc-Pokoldomb*. RégFüz 38/1985. 15; Rég.Füz. 39 (1986) 15–16.
- GÁBORI 1969 M. GÁBORI, *Paläolithische Schnecken-Depots von Szob*. Acta ArchHung 21 (1969) 3–11.
- GENITO 1988 B. GENITO, *The Archaeological Cultures of the Sarmatians with a Preliminary Note on the Trial Trenches at Gyoma 133*. Annali 48 (1988) 81–126.
- HELLEBRANDT 1977 M. HELLEBRANDT, *A Herman Ottó Múzeum ásatásai és leletmentései 1976-ban. – Ausgrabungen und Fundberichte des Museums "Ottó Herman" im Jahre 1976*. HOMÉ 16 (1977) 77–84.
- HELLEBRANDT 1979 M. HELLEBRANDT, *A szerencs-taktaföldvári kőbaltalelet. – Der Steinaxtfund von Szerencs-Taktaföldvár*. HOMÉ 17–18 (1979) 7–24.
- HELLEBRANDT 1989 M. HELLEBRANDT, *A pácini IV. bronzlelet. – Der IV. Bronzefund von Pácin*. ComArchHung 1989, 97–110.
- HELLEBRANDT 1991 M. HELLEBRANDT, *Régészeti adatok Miskolc korai történetéhez (Tanulmánykötet)*. Megjelenés alatt.
- KACSÓ 1975 C. KACSÓ, *Contributions à la connaissance de culture de Suciú de Sus à la lumière des recherches faites à Lăpuș*. Dacia 19 (1975) 45–68.
- KALICZ 1970 N. KALICZ, *Bronzkori telep Rétközberencs határában*. ArchÉrt 97 (1970) 23–31.
- KALICZ-RACZKY 1980–81 N. KALICZ-P. RACZKY, *Siedlung der Körös-Kultur in Szolnok-Szanda*. MittArchInst. 10–11 (1980–81) 13–24.
- KÁLLAY 1986 Á. SZ. KÁLLAY, *Késő bronzkori edénydepot Battonya határában. – Spätbronzezeitliches Gefäßdepot in der Umgebung von Battonya*. ArchÉrt 111 (1986) 159–165.
- KEMENCZEI 1971 T. KEMENCZEI, *A gávai kultúra leletei a miskolci múzeumban. – Funde der Gáva Gruppe in Miskolczer Museum*. HOMÉ 10 (1971) 31–86.
- KEMENCZEI 1975 T. KEMENCZEI, *Zur Verarbeitung der spätbronzezeitlichen Urnenfelderkultur Östlich der Donau*. FolArch 26 (1975) 45–70.
- KEMENCZEI 1984 T. KEMENCZEI, *Die Spätbronzezeit Nordostungarns*. ArchHung 51. Bp. 1989.
- KEMENCZEI 1989 T. KEMENCZEI, *Bemerkungen zur Chronologie der spätbronzezeitlichen Grabfunde im Donau-Theiss Zwischenstromgebiet*. ComArchHung 1989, 73–96.
- KOVÁCS 1973 T. KOVÁCS, *Representations of weapons on bronze age pottery*. FolArch 24 (1973) 7–31.
- KOVÁCS 1978 T. KOVÁCS, *Középső bronzkori edénylelet Mogyoródról*. ArchÉrt 103 (1978) 217–222.
- KÓSZEGI 1960 F. KÓSZEGI, *Beiträge zur Geschichte der ungarischen Urnenfelderzeit (H A-B)*. Acta ArchHung 12 (1960) 137–186.
- KÓSZEGI 1988 F. KÓSZEGI, *A Dunántúl története a késő bronzkorban*. Budapest 1988.
- MIROŠŠAYOVÁ 1980 E. MIROŠŠAYOVÁ, *Depot železných predmetov z Nižnej Myšle. – Depot von Eisgegenständen aus Nižná Myšl'a*. SlovArch 28 (1980) 383–394.
- MOZSOLICS 1957 A. MOZSOLICS, *Archäologische Beiträge zur Geschichte der großen Wanderung*. Acta ArchHung 8 (1957) 119–156.
- MOZSOLICS 1987 A. MOZSOLICS, *Verwahr- oder Opferfunde*. Acta ArchHung 39 (1987) 93–98.
- NEPPER-MÁTHÉ 1985 I. NEPPER-M. MÁTHÉ, *A Hajdú-Bihar megyei múzeumok régészeti tevékenysége 1981–85 (Leletkataszter) – The archeological activity of the museums Hajdú-Bihar county in the years 1981–1985 (A Survey of Finds)*. DMEÉ 1985. 35–61.
- PATAY 1960 P. PATAY, *A kállói kőpengelelet*. FolArch 12 (1960) 15–20.

- PATEK 1961 E. PATEK, *Die Siedlung und das Gräberfeld von Neszmély*. Acta ArchHung 13 (1961) 33–82.
- PATEK 1968 E. PATEK, *Die Urnenfelder-Kultur in Transdanubien*. ArchHung 44. Budapest 1968.
- PATEK 1970 E. PATEK, *Ein spätbronzezeitliches Grab von Bakonyszücs-Százhalom*. Acta ArchHung 22 (1970) 41–49.
- PATEK 1981 E. PATEK, *Die Siedlungsgrube mit Gußform für Tüllenbeil in Mezőcsát-Hörcsögös (Ost-Ungarn)*. In: Studien zur Bronzezeit. Festschrift für W. A. von Brunn. Mainz/Rhein 1981, 327–332.
- PAULÍK 1962 J. PAULÍK, *Das Velaticé-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov*. SlovArch 10 (1962) 5–96.
- PAULÍK 1963 J. PAULÍK, *K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej Kotline. – Zur Problematik der Čaka-Kultur im Karpatenbecken*. SlovArch 11 (1963) 269–338.
- PETRES 1958 É. PETRES, *Früheisenzeitliche Funde im Komitat Fejér*. Acta ArchHung 9 (1958) 301–314.
- PINK 1937 K. PINK, *Die Münzprägung der Ostkelten und ihrer Nachbarn*. Diss Pann II. 11/15. 1939.
- POBURSKÝ 1958 J. POBURSKÝ, *Luzické popolnicové pole v Partizánskom. – Lausitzer Urnenfeld in Partizánske*. SlovArch 6 (1958) 82–98.
- REGENYE 1984 J. REGENYE, *Bakonyszücs*. RégFüz 37 (1984) 5–6.
- SCHREIBER 1967 R. SCHREIBER, *A rákospalotai edénylelet*. ArchÉrt 94 (1967) 48–52.
- STRATAN-VULPE 1977 I. STRATAN–A. VULPE, *Der Hügel von Susani*. PZ 52 (1977) 28–60.
- TOČÍK-PAULÍK 1960 A. TOČÍK–J. PAULÍK, *Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950–51. – Die Ausgrabung eines Grabhügels in Čaka in den Jahren 1950–51*. SlovArch 8 (1960) 107–124.
- TROGMAYER 1963 O. TROGMAYER, *Beiträge zur Spätbronzezeit des südlichen Teils der Ungarischen Tiefebene*. Acta ArchHung 15 (1963) 85–122.
- VÉRTES 1965 L. VÉRTES, *The depot of silex blades from Boldogkőváralja. A technological model of the manufacture of stone implements*. Acta ArchHung XVII. (1965) 129–136.
- WANZEK 1989 B. WANZEK, *Bemerkungen zu den älterurnenfelderzeitlichen Hortfunden Ungarns*. PZ 64 (1989) 74–85.

DAS GEFÄSSVERWAHRFUND VON IGRICI

Auszug

1976 fielen in der Gemarkung der Gemeinde Igrici (Komitat Borsod) (Abb. 1) archäologische Funde den Erdarbeiten zum Opfer. Bei der Lokalbesichtigung konnten Spuren von mehr als hundert Öfen beobachtet werden. An einer Fläche von 120x120 cm kamen in einem Hügel spätbronzezeitliche Gefäße zum Vorschein (Abb. 4–10, Abb. 11, 1, 2, 4, 5, Abb. 14, 1), Außer diesen erschlossen wir zwei arpadenzeitliche Gräber und holten kupferzeitliche (Abb. 12, 2), spätbronzezeitliche (Abb. 2–7, Abb. 8, 1–2, 4–5, Abb. 11, 1), sowie kaiserzeitliche (Abb. 12, 5–7, Abb. 13, 1–2, 5–7). Scherben ein. Auch eine spätbronzezeitliche Grube legten wir frei (Abb. 8, 3, Abb. 9–10, Abb. 11, 2).

Die Parallelen der im spätbronzezeitlichen Gefäßdepot vorhandenen urnenförmigen Gefäße (Abb. 2. 1–3, Abb. 8. 5) treffen wir im Denkmalmaterial der Ur-

nenfelder- und Gáva-Kultur an. Den Töpfen (Abb. 4. 1, 2) ähnliche Gefäße wurden aus dem in der Nähe zu Igrici gelegenen Urnenfeld von Gelej, sowie aus den Urnengräbern von Csorva (Süd-Alföld) zutage gefördert. Diesen Töpfen ähnliche Krüggchen (Abb. 2. 4, 5) liegen auch unter den Funden der Urnenfelder- und Gáva-Kultur gleichermaßen vor. Dieselbe Feststellung gilt auch für die tiefen Schüsseln (Abb. 2. 7, Abb. 3. 1). Von den Schüsseln mit ausladendem Rand (Abb. 6. 1–3, 5) ist das in Abb. 6. 1 vorgeführte Stück von Interesse, an dessen Boden sich drei Löcher befinden. Solche Schüsseln wurden von der Töpferei der Lausitzer Kultur erzeugt. Die übrigen Schüsseln mit ausladendem Rand widerspiegeln den Stil der Töpferei der Urnenfelder- und Gáva-Kultur. Von der Zeit der Späthügelgräberkultur ganz bis zur Späturnenfelderperiode gehörten im ganzen Karpatenbecken die

Schüsseln mit eingezogenem, facettiertem Rand (Abb. 3. 2–3, 5–6, Abb. 5. 1–4) zu den bekannten Gefäßformen. Auch später, noch in der Früheisenzeit wurden Schüsseln mit turbanartig verziertem Rand hergestellt (Abb. 3. 4). Die meisten Parallelen der Schalen mit hochgezogenem Henkel (Abb. 7. 1–6) liegen im Denkmalmaterial der Frühurnenfelderkultur vor. In großer Zahl kennen wir aus diesem auch noch den stumpfkegelförmigen, kleinen Töpfen (Abb. 8. 1–2, 4) ähnliche Gefäße. Schalen mit einer aus eingedrückten Punkten bestehender Reihe verzierten Schulter und im Inneren mit als Verzierung dienenden vier bogenförmigen Linien (Abb. 1. 1a–b) wurden von der Töpferei der Urnenfelder-, Kyjatice- und Gáva-Kultur gleichermaßen erzeugt.

Von den auf dem Fundort zum Vorschein gekommenen Funden können auch die Parallelen der Gefäße von der mit hohem Henkel erzeugten Schale ähnlicher Form (Abb. 8. 3), dreieckigen Henkelfragmente von Schalen (Abb. 10. 1, 2) und des turbanartig verzierten Randteiles einer Schüssel (Abb. 9. 6) im Gefäßfund angetroffen werden. Die zweihenkligen Töpfe (Abb. 9. 2, 5), die Schüssel mit geradem Hand (Abb. 9. 4) und die Tonscheibe (Abb. 9. 3) vertreten solche Gegenstandstypen, deren ähnliche Formen in der Urnenfelderzeit durch die Töpferei sämtlicher Kulturen des Karpatenbeckens hergestellt worden sind.

Die aus der Grube zum Vorschein gekommene Bronzenadel mit tordiertem Kopf und die Nadel mit geradem strichverziertem Kopf (Abb. 10. 3, 4) gehören zu den charakteristischen Produkten der Metallkunst der Späthügelgräber- und Frühmittelurnenfelderkultur.

Aufgrund der auf dem Fundort erschlossenen und eingeholten Funde kann festgestellt werden, daß das Gebiet in der Kupferzeit, in der Hallstatt A-Periode und in der römischen Kaiserzeit bewohnt war. In der Arpadenzeit wurde dort ein Gräberfeld angelegt. Welchem Zweck die mehr als hundert Öfen gedient haben und aus welcher Zeit sie stammen konnte anlässlich der Lokalbesichtigung nicht mehr festgestellt werden. Das den größten Teil des Fundmaterials bildende Gefäßdepot ist eine Nachlassenschaft des zur Urnenfelderkultur gehörenden Volkes und stammt aus der Ha A-Periode. In der Nähe sind uns noch die Funde einer solchen Siedlung aus Mezőcsát-Hörszög bekannt (PATEK 1981, 327–332).

Das ursprüngliche Gesamtgewicht des Keramikdepots dürfte 45–50 kg gewesen sein und einen ansehnlichen Wert vertreten haben. Aus den verschiedenen archäologischen Perioden sind uns zahlreiche solche Gegenstände bekannt, die einst offenbar deshalb begraben wurden, da sie für den Verberger von besonderem Wert und Bedeutung waren. Solche Beispiele kann man schon aus dem Paläolithikum erwähnen, so wurden in Szob drei, aus Schnecken bestehende Schmuckkomplexe gefunden, die damals

der Annahme des Ausgräbers nach in kleine Säckchen verborgen wurden (GÁBORI 1969, 8–10). Im Neolithikum kam es schon häufiger vor, daß man aus kultischen oder anderen Gründen Gegenstände in die Erde legte. Unter anderen kamen solche auf dem Fundort Szolnok-Szanda-Fenyősziget-Dersi gát zum Vorschein, wo auf der Siedlung der Körös-Kultur in einer Opfergrube Fragmente von vielen zusammenstellbaren Gefäßen ausgegraben wurden (KALICZ-RACZKY 1980–1981, 15–16). Ein aus Steingeräten bestehender Fund wurde auf der Siedlung der Bükk-Kultur in Boldogkőváralja zutage gefördert (VÉRTES 1965, 129–136), während man in Bakonyzúcs auf ein Idol, einen Steinmeißel und roten Farbenklumpen stieß (REGENYE 1984, 5–6). Aus der Zeitperiode des Spätneolithikums und der Kupferzeit sind uns ebenfalls Steingegenstände enthaltende Fundkomplexe bekannt (z.B. Csabdi-Télizöldes: ANTONI 1984, 10–11; Kálló-Bikázó dűlő: PATAY 1960, 15; Szerencs-Taktaföldvár: HELLEBRANDT 1979, 12–13).

Die aufgezählten, herausgegriffenen Beispiele beweisen, daß die in der Bronzezeit allgemein gewordene Sitte, wonach man wertvolle Gegenstände zu verbergen pflegte, ihre früheren Traditionen hatte. Diese Sitte wurde von den verschiedenen Forschern in abweichender Weise interpretiert, wobei man für die Unterbringung von Bronze-, Gold- oder Keramikgegenständen in der Erde solche Gründe aufzählte, die mit dem Kultleben, den Opferdarbringungen, dem Handel und der Geschichte in Zusammenhang stehen (zusammenfassend unlängst: MOZSOLICS 1987, 93–98; WANZEK 1989, 76–77). Dem Fund von Igrici ähnliche mittel- und spätbronzezeitliche Gefäßdepotfunde wurden von C. Eibner und A. Vulpe ausgewertet. Sie stellten fest, daß diese entweder aus rituellem Vorhaben vergraben wurden oder sich an Töpferwerkstätten anschließende, eingelagerte Produkte waren (EIBNER 1969, 36–42; STRATAN-VULPE 1977, 46). Solche Funde kommen auch im Denkmalmaterial der Bronzezeit Ungarns vor. So legte Nándor Kalicz auf dem Fundort von Rétközberencs-Paradomb aus einer Grube die Fragmente von 20 großen Gefäßen aus der Periode der Ottomány-Kultur frei (KALICZ 1970, 23–31). Aus derselben Zeit stammt das in Nagyálló-Telekoldal gefundene Krüglehen, in dem 11 Silexklingen waren (MOZSOLICS 1967, 162–163). Mehrere Gefäßfunde sind aus der mittelbronzezeitlichen Periode vom Gebiet der Vátya-Kultur bekannt (Dunaújváros-Koszider: MOZSOLICS 1957, 131–133; Budapest-Rákospalota: SCHREIBER 1967, 48–52; Mende-Leányvár: KOVÁCS 1973, 30; Mogyoród: KOVÁCS 1978, 217–222). Solche Funde kamen auch aus der Spätbronzezeit ans Tageslicht. Auf die Frühurnenfelderzeit können die in Transdanubien, in Magyaralmás gefundenen neun Schalen (PETRES 1959, 299–301; KÓSZEGI 1988, Taf.5 C) und die in Kajárpec-Pokolfa-

domb anlässlich der Erdarbeiten zutage geförderten 55–60 kleinen Gefäße (FIGLER 1985, 15; *ibid.* 1986, 15–16) datiert werden. Östlich der Donau enthält das Fundmaterial der Gáva-Kultur die meisten Keramikdepotfunde. In Debrecen-Halászpuszta kamen zwei, aus Schalen bestehende Funde zum Vorschein (KEMENCZEI 1984, 154). In der Gemarkung von Battyanya stieß man 1980 bei Erdarbeiten auf 18 Gefäße (KÁLLAY 1986, 159–165). Auf dem Fundort Gyomaendrőd-Gyoma 133 erschloß man in einer Grube die Fragmente von sieben großen urnenförmigen Gefäßen (GENITO 1988, 119). Große Vorratsgefäße und kleinere Töpfe enthielt der in Tiszacséze zum Vorschein gekommene Fundkomplex (NEPPER-MÁTHÉ 1985, 60).

Für die Verbergung der wertvollen Gegenstände in der Erde stehen uns nach der Früheisenzeit stets seltenere Beispiele zur Verfügung. Aus dem 6. Jh. v. Chr. können wir die mit Tierfigur verzierten Bronzeraseln, Eisentrensen, Bronzeschellen von Nagytarcsa erwähnen, denen Unterbringung in der Erde Teil einer kultischen Zeremonie gewesen sein dürfte (BAKAY 1971). Eine andere Funktion hatten die einen Depotfund bildenden, in Nižna Myšl'a/Alsómislye gefundenen Eisengeräte (MIROŠŠAYOVÁ 1980, 390). Aus der Keltenzeit können als Münze benutzte Beschläge

zur Reihe der besonderen, als Wertstücke verborgenen Gegenstände gezählt werden (PINK 1937).

Zwar erhebt die Aufzählung der oben erwähnten Funde keinen Anspruch auf Vollständigkeit, kann dennoch festgestellt werden, daß die absichtliche Vergrabung der verschiedenen Gegenstände mehreren Zielen gedient haben dürfte. Unter diesen waren gewiß auch solche, die infolge der Kriegereignisse verborgen wurden, andere waren zu Opferdarbringungen vorgesehen, jedoch sind wahrscheinlich auch diejenigen mit einem bedeutenden Prozentsatz vertreten, die den Vorrat von Handwerkern, Kaufleuten bildeten. Keramikkomplexe begann man in größerer Zahl von der Spätbronzezeit an in Gruben zu legen. Diese Sitte griff von dieser Zeit in ganz Mitteleuropa um sich. Für ihren Grund konnte die Forschung bisher keine eindeutige Erklärung geben. Das Gefäßdepot von Igríci bilden voraussetzlich die aufgestapelten Produkte einer Töpferwerkstätte. Obwohl das Alter der auf dem Fundort in großer Zahl beobachteten Ofenreste nicht mehr festgestellt werden konnte, ist leicht vorstellbar, daß einzelne von ihnen zur spätbronzezeitlichen Siedlung gehört haben dürften. So ist es anzunehmen, daß sich dort eine Töpferwerkstätte betätigt hat, deren zur Ablieferung vorgesehenen Produkte extra aufbewahrt worden sind.

M. B. Hellebrandt
Herman Ottó Múzeum
Miskolc, Felszabadítók u. 28. Pf. 4
H-3501

